

**talous
tieteen
taju**

**Uusia
näkökulmia
ympäröivään
maailmaan**

Taloustieteen taju on Elinkeinoelämän tutkimuslaitos Etlan, Laboren, Pellervon taloustutkimus PTT:n ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskus VATT:n ainutlaatuinen yhteistyö, joka on osa Tutkitun tiedon teemavuotta 2021.

Kulutus

Kotitalouksien ostovoimaan ja kulutukseen vaikuttavat monet seikat. Kuinka talouden suhdanteet ja harjoitettu talouspolitiikka vaikuttavat eri erilaisten kotitalouksien ostovoimaan ja kulutuskäyttämiseen? Voidaanko kuluttamiseen vaikuttaa esimerkiksi verotuksen avulla?

Esimerkkiperheet auttavat vertaamaan erilaisten kotitalouksien taloudellista tilannetta

Esimerkkiperhesovellus auttaa vertaamaan eri perheiden ostovoimaa

Labore julkistaa vuosittain syksyn talousennusteen yhteydessä esimerkkiperhelaskelmat. Tänä vuonna Labore julkisti esimerkkiperhelaskelmien yhteydessä uuden esi-merkkiperhesovelluksen, jossa käyttäjät voivat itse tuottaa perheitä kuvaavia graafisia esityksiä. Sovelluksessa voit itse valita palkansaajaperheiden lasten lukumäärän ja siten vertailla eri palkansaajaperheiden tuloja ja ostovoiman muutoksia lasten lukumäärän vaihtuessa.

Esimerkkiperheiden valinnassa on pyritty kuvaamaan monipuolisesti suomalaisia kotitalouksia. Kotitalouksista neljä edustaa erilaisia palkansaajaperheitä, ja ne havainnollistavat miten työssäkäynti ja koulutus vaikuttavat toimeentuloon. Loput kolme kotitaloutta edustavat erilaisia etuudensaajia.

Tutki maksutonta esimerkkiperhesovellusta osoitteessa: labourfi.shinyapps.io/esimerkkiperhe/. Sivuston alavetovalikoista löydät kaikki vaihtoehdot perhetyypit.

Miten lasketaan bruttotulot, nettotulot ja ostovoima?

Esimerkkiperhesovelluksen laskelmissa palkansaajaperheiden bruttotuloihin kuuluvat palkan lisäksi myös lomarahat ja tulospalkkiot. Työttömien bruttotulot

muodostuvat työttömyyspäivärahasta, ja eläkeläisten bruttotulot muodostuvat työeläkkeestä, kansaneläkkeestä ja takueläkkeestä.

Käytettävissä olevat tulot on laskettu bruttotuloista vähentämällä verot sekä veronluonteiset maksut ja lisäämällä tulonsiirrot (lapsilisä, asumistuki ja toimeentulotuki). Koska lapsilisät eivät ole mukana bruttotuloissa, lapsiperheiden bruttotulot eivät riipu lasten lukumäärästä, ja osa käyristä on siksi kuviossa päällekkäin.

"Lasten hankkiminen näyttää kaventavan tuloeroja pieni- ja suurituloisimpien välillä."

Esimerkkiperheet 2021-2023

Käytettävissä olevilla nimellisillä tuloilla tarkoitetaan perheiden euromääräisiä käteen jääviä tuloja. Kullekin esimerkkiperheelle on laskettu myös kotitalouskohtainen kulutuskori. Kulutuskorin hintakehitys määrää perheen kohtaaman **inflaatiovauhdin**. **Ostovoima** eli **reaaliset tulot** on laskettu käytettävissä olevien tulojen ja kulutuskorin hintatason suhteena.

Esimerkkiperhelaskelmat auttavat hahmottamaan perheiden taloustilanteen kehittymistä

Labore seuraa esimerkkiperhelaskelmissa seitsemän kuvitteellisen perheen tulojen, verojen ja veronluontoisten maksujen sekä ostovoi-man kehitystä. Perheille on laskettu kulutustutkimuksen perusteella niille ominaiset kulutuskorit, joiden hinta-kehitys kuvaa perheiden kohtaamaa inflaatio-vauhtia.

”Työttömien nimellisansiot kasvavat työllisten ansioita hitaammin.”

Esimerkkiperheet 2021-2023

Tarkastelun kohteena ovat hyvätuloinen perhe, toimihenkilöperhe, työntekijäperhe, yksinhuoltaja-perhe, työmarkkinatukea saava yksin asuva työtön, ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saava työtön sekä eläkeläispariskunta.

Onko kaikkien perheiden inflaatiovauhti sama?

Ei ole.

Kullekin perhetyypille on laskettu Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen pohjalta kulutuskori, joka kuvaa perhetyypin perheiden keskimääräistä kulu-tusta. Perhekohtainen inflaatio on arvio siitä, miten kulutuskorien hinnat ovat kehittyneet.

Varsinaiset laskelmat ja kuvaukset esimerkkiperheiden taloustilanteiden kehityksestä ja ennusteista vuosille 2021-2023 löydät Laboren Esimerkkiperheet -julkaisusta.

Miten laskelmiin on päädytty?

Palkansaajaperheiden ansiokehityksen on aiemmissa esimerkkiperhelaskelmissa oletettu vastaavan Laboren talousennusteen mukaista ansiotasoindeksi-kehitystä.

Ansioitasoindeksiin vaikuttaa säilyvien työpaikkojen palkkatason muutosten ohella myös syntyvien ja häviävien työpaikkojen palkkataso. Kirjoittamishetken suhdannetilanteessa, jossa työmarkkinoille syntyy paljon uusia työpaikkoja, ansiotasoindeksin muutokset eivät välttämättä kuvaa oikein säilyvien työpaikkojen keskimääräisiä palkkojen muutoksia.

Käytetyssä mallissa palkansaajaperheiden ansio-kehitys muodostuu jonkin verran ansiotasoindeksin muutosta suuremmaksi.

Ilkka Kiema

Kirjoittaja työskentelee Laboren ennustepäällikkönä ja makrotalouden lohkon tutkimuskordinaattorina.

Lähteet: Esimerkkiperheet 2021–2023: Lapset supistavat tuloeroja ja muokkaavat inflaatiota. Labore 21.10.2021.

Esimerkkiperheiden kuvaukset

Eläkeläispariskunta

Eino ja Eila Eläkeläinen

Eino ja Eila Eläkeläinen ovat eläkeläispariskunta, jonka neljä aikuista lasta ovat muuttaneet pois kotoa ja perustaneet omat perheet. Eino saa vuonna 2021 keskimääräistä työeläkettä (2135€/kk) ja Eila saa kansaneläkettä sekä takuueläkettä. Pariskunta asuu velattomassa omistusasunnossa Joensuussa.

Työntekijäperhe

Ville Varastotyöntekijä ja Maija Myyjä

Ville Varastotyöntekijän ja Maija Myyjän perheeseen kuuluu kaksi alle kouluikäistä lasta. Perheen molemmat vanhemmat työskentelevät yksityisellä sektorilla: Ville maahantuontiyrityksen varastossa ja Maija eläinkaupan myyjänä. Vuonna 2021 Villen kuukausitulot ovat 2645 euroa ja Maijan kuukausitulot ovat 2543 euroa. Perhe asuu 80 m² vuokra-asunnossa Helsingissä.

Hyvätuloinen perhe

Erkki Ekonomi ja Outi Oikeustieteilijä

Erkki Ekonomi ja Outi Oikeustieteilijä työskentelevät molemmat yksityisellä sektorilla: Erkki analyytikkona vakuutusalan yrityksessä ja Outi lakimiehenä suomalaisessa teollisuusyrityksessä. Vuonna 2021 Erkki Ekonomin kuukausitulot ovat 7154 euroa ja Outi Oikeustieteilijän kuukausitulot ovat 6172 euroa. Pariskunnalla ei ole lapsia ja he asuvat velattomassa omistusasunnossa Tampereella.

Työttömät

Tomi Työtön / Teemu Työtön

Teemu Työtön on ansiosidonnaisella työttömyyspäivärahalla elävä, konepajateollisuusosalta työttömäksi jäänyt mies. Teemulle maksetaan ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa entisen kuukausipalkan (3208 euroa vuonna 2021) perusteella.

Tomi Työtön puolestaan on työmarkkina-, asumis- ja toimeentulotukea saava työtön. Sekä Teemu että Tomi asuu Helsingissä 40m²:n vuokra-asunnossa.

Toimihenkilöperhe

Iiro Insinööri ja Saira Sairaanhoidtaja

Iiro Insinöörin ja Saira Sairaanhoidtajan perheeseen kuuluu pariskunnan lisäksi kaksi kouluikäistä lasta. Iiro työskentelee yksityisellä sektorilla teknologia-alan yrityksessä. Saira työskentelee terveydenhoitajana kuntasektorilla. Vuonna 2021 Iiron kuukausitulot ovat 4380 euroa ja Sairan kuukausitulot ovat 3338 euroa kuukaudessa. Perhe asuu Oulussa omistusasunnossa, josta heillä on 150000 euroa asuntovelkaa.

Pienituloisen yksin asuva tai yksinhuoltaja

Sari Siivooja

Sari Siivooja on yhden lapsen yksinhuoltaja. Sari työskentelee siivousalan yrityksessä yksityisellä sektorilla. Vuonna 2021 Sarin kuukausitulot ovat 2212 euroa. Ansiotulojen lisäksi Sarille maksetaan lapsilisää, asumistukea ja elatustukea. Sari ja hänen kouluikäinen lapsensa asuvat Helsingissä 60 m²:n vuokra-asunnossa.

Synnyitkö velli- vai broileri-Suomeen?

Miltä sinusta kuulostaisi syödä kouluruokaa pelkätään lusikalla? Minustakin melko oudolta, mutta näin asia oli 1960-luvun loppuun asti, jolloin haarukat ja veitset tulivat kouluissa käyttöön. Sitä ennen kouluissa ei ollut tarjolla muuta kuin lusikalla syötävää ruokaa – keittoja ja vellejä – joka päivä.

Ruoan kulutustottumukset ovatkin jatkuvassa muutoksessa, ja 2000-luvun alussa syntynyt suomalainen on tupsahtanut hyvin erilaiseen ruokaympäristöön kuin 1960-luvun koululainen. Tarkastellaan esimerkiksi lihan ja maidon kulutustrendejä.

Lihan kulutus nousi 1960-luvulta alkaen vahvasti lamavuosille asti. 1990-luvun alussa se hieman laski, mutta kääntyi takaisin nousuun hieman hitaammalla vauhdilla. Nousu jatkui 2010-luvun taitteeseen melko tasaisena, mutta viime vuosina lihan kokonaiskulutus on taas ollut laskussa.

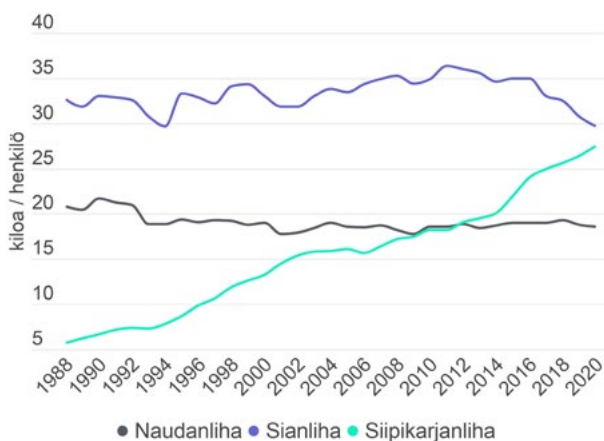
Jos tarkastellaan suosituimpien lihojen kulutusta, siinä on tapahtunut isoja muutoksia viime vuosina. Erityisesti punaisen lihan kulutus on laskenut jo pitkään. Sianlihan kulutus on pudonnut 2010-luvun

Viimeisen kymmenen vuoden aikana sianlihan kulutus on laskenut lähes kaksi prosenttia vuodessa. Siipikarjanlihan kulutus taas on noussut yli neljä prosenttia vuodessa.

Juuso Aalto-Setälä

alusta lähes 7 kilolla. Sen kulutus oli 29,7 kiloa per henkilö viime vuonna.

Siipikarjanlihan kulutus on sen sijaan ollut noususuuntainen. Sen kulutus henkeä kohden on samassa ajassa noussut yli yhdeksällä kilolla. Siipikarjanlihaa kulutettiin 27,5 kiloa per henkilö viime vuonna. Naudanlihan kulutus on melko tasaista, ja viime vuonna sitä kulutettiin 18,6 kiloa henkeä kohti. (Luonnonvarakeskus 2021).

Suomalaiset söivät lihaa

69,1 kg
/henkilö

Vuonna 1988

79,2 kg
/henkilö

Vuonna 2020

Kuten kuviosta nähdään, sianlihan ja siipikarjanlihan kulutuskäyrät menevät ristiin. Pellervon taloustutkimus julkaisee kahdesti vuodessa maa- ja elintarviketalouden ennusteen, jossa tarkastellaan lyhyen aikavälin lihankulutuksen näkymiä ja kehitystä. Tuoreen ennusteen mukaan siipikarjanlihan kulutus henkeä kohti ohittaa sianlihan kulutuksen aivan lähiaikoina. (PTT 2021)

Miten elintarvikkeen hinta jakautuu Suomessa?

Elintarvikkeen hinta, jonka kuluttaja maksaa kaupassa, jaetaan valtion eli veron sekä kaupan, teollisuuden ja alkutuotannon osuuksiin.

Maidon kulutus on laskenut melko tasaisesti jo 50-luvulta lähtien

1980-luvulla maitoa kulutettiin keskimäärin noin 200 kiloa henkeä kohti vuodessa, kun taas viime vuosikymmenellä enää noin 125 kiloa. (Luonnonvarakeskus 2021).

Maidon kulutuksen lasku kiihtyi 2010-luvun keskivaiheilla. Ilmiötä voinee selittää sillä, että maitotuotteita korvataan yhä enemmän kasvipohjaisilla tuotteilla. Vuodesta 2015 lähtien maidon kulutus on laskenut keskimäärin vähän yli neljä prosenttia vuodessa. Kysynnän laskiessa tuotantoa sopeutetaan vastaamaan sitä, jolloin maidontuotanto voi laskea. Maidon tuottajahinta ja maidontuottajien elinkeino pyritään tällä tavoin pitämään hyvällä tasolla.

Tuotannon määrään vaikuttavat myös muut tekijät, esimerkiksi sääolosuhteet sekä rehun saatavuus ja laatu.

Kysyntä ja tarjonta määrittävät tuotteen hinnan

Kysyntä ja tarjonta vaikuttavat tuotteen hintoihin ja määriin kysynnän ja tarjonnan lain mukaisesti. Kun kysyntä laskee, ja muut tekijät pysyvät muuttumattomina, tuotteen hinta laskee. Kun kysyntä nousee, tuotteen hintakin nousee.

Alkutuotannon osuus on yksi osa elintarvikkeen hinnasta, ja se voi olla hyvinkin pieni. Tuottajan mahdollisuus vaikuttaa hintaan on vähäinen, sillä maatalousyrittäjä on yleensä hinnanottaja eikä hinnanantaja.

Kysynnällä on siis vaikutusta tuotteen hintaan. Kysyntä vaikuttaa myös siten, että sitä mitä kysytään, sitä tuotetaan. Erilaisia tuotteita tuottavat monet eri maatalousyrittäjät, joiden elinkeino on kuluttajien käsissä. Kysynnän hiipuminen ja viennin heikentyminen voi johtaa tuotannon sopeuttamiseen tai kokonaan sen loppumiseen.

Tämän päivän ruoankulutuksen trendinä on kasvisruoka sekä kasvipohjaiset tuotteet. Trendiä vahvistavat esimerkiksi lisääntynyt tieto ja median toiminta. Näemme ja kuulemme monia kasvisruokaan liittyviä uutisia ja mainoksia somessa, telkkarissa ja radiossa. Jos pohditaan, millainen on tulevaisuuden ruoankulutus, millaisia kuvia piiryy mieleesi? Siirrytäänkö lihasta yhä enemmän kasvispohjaisiin ruokiin, kokonaan kasvisruokaan vai palataanko lihaan?

Entä jos mietitään vieläkin pidemmän ajan päähän tulevaisuuteen, mitä silloin syömmme – tai jälkeläisemme syövät?

Korvaavatko vaikkapa pillerit ruoan kokonaan, ja mitä silloin tapahtuu tuotannolle ja maataloustuottajille? Tai antavatko pillerit meille saman ilon, minkä ruoan valmistaminen ja syöminen? Ruokailu kun ei ole vain ravinnon hankintaa, vaan usein myös sosiaalinen tapahtuma – ja tietenkin makunautinto.

Aijai, tässähän aivan tulee nälkä, joten ei muuta kuin syömään!

Juuso Aalto-Setälä

Kirjoittaja on maatalousekonomisti, joka on erikoistunut PTT:llä erityisesti ruoantuotannon ja -kulutuksen kysymyksiin.

Hyödyllistä sanastoa Tuottajahinta

Tuottajahinta kertoo maanviljelijän maataloustuotteesta saaman hinnan.